

Magasabb rendű európai viszonyok

Helsinki után, Genf előtt nincs, nem lehet nyári szünet a diplomácia berkeiben: az európai biztonsági és együttműködési értekezlet július 7-én véget ért első, derűlátásra jogosító szakasza a záróközlemény néhány konkrétumával — az egyeztető bizottság és a tulajdonképpeni második ülészak összehívása időpontjának megállapításával (Genf, augusztus 28, illetve Helsinki, szeptember 18) — történelmi íveléssel túl is mutatott eseményszerűségén.

A tizenegy pontban megfogalmazott *Közlemény* adatszerű, ténymegállapító és szokásos diplomáciai udvariassági formulákat tartalmazó fejezetein kívül (amelyekben a felek megállapítják, hogy az előzőleg kidolgozott megállapodásnak megfelelően a konferencia e szakasza külügyminiszteri szinten tárgyal; felsorolják a részt vevő államokat — Ausztria, Belgium, Bulgária, Ciprus, Csehszlovákia, Dánia, Egyesült Államok, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Írország, Izland, Jugoszlávia, Kanada, Lengyelország, Liechtenstein, Luxemburg, Magyarország, Málta, Monaco, Nagy-Britannia, Német Demokratikus Köztársaság, Németország Szövetségi Köztársaság, Norvégia, Olaszország, Portugália, Románia, San Marino, Spanyolország, Svájc, Svédország, Szovjetunió, Törökország, Vatikán —; megemlékeznek a konferencia megnyitása alkalmából elmondott rövid üdvözlő beszédekről; leszögezik, hogy a miniszterek elfogadták az előzetes tanácskozások zárójánlásait, valamint azt is, hogy a miniszterek ismertették kormányuk álláspontját a témakör lényeges kérdéseiről és a konferencia későbbi munkálatairól, s mély hálájukat nyilvánítják a vendéglátó finn kormánynak fontos hozzájárulásáért az értekezlet előkészítéséhez és első szakaszának lebonyolításához), a 6—10. pontok érdembeli utalások formájában tájékoztatnak a további teendők egy részéről, a még megoldásra váró kérdésekről, a napirendi javaslatokról, s arról, hogy bizonyos államok külügyminiszterei a szeptember 18-án kezdődő szakaszban szándékoznak javaslatokat előterjeszteni, továbbá arról, hogy megvizsgálták: miként fogja a konferencia tudomásul venni bizonyos részt nem vevő államok álláspontját (ez utóbbi kérdés egyébként az egyetlen, amelyben a külügyminiszterek ez alkalommal nem jutottak közmegegyezésre). Az egyeztető bizottság, amely a részt vevő államok képviselőiből alakul, a második szakasz megszervezésére hivatott. E szakaszban folytatják a napirendre tűzött kérdések megvizsgálását, és előkészítik a végső szakasz záróokmányait. A tizedik pont így hangzik: „A miniszterek kifejezték kormányaik elhatározását, hogy hozzájárulnak a konferencia későbbi munkálatainak sikeréhez.“

A történelmi jelentőségű eseményt méltató kommentárirodalom a hat hónapig elhúzódott nagyköveti tanácskozások és az operatív, mindössze öt napot tartó — első — külügyminiszteri szakasz tanulságainak értékelésekor a hatalmas nemzetközi anyagot felmérve, már a következő lépésekig várható fejleményeket

latolgatja az egyes államok összeurópai állásfoglalásainak elemzésével. Hazánk — elkötelezettségünket kifejező — hozzájárulása az értekezlet nemes célkitűzéseinek megvalósításához a jelenlegi periódusban is a méltatások egyik vissza-visszatérő témája.

Valóban, Románia mindvégig — s külügyminiszterünk szóhasználatával élve: sajátosan — járult hozzá azoknak az eszméknek az érvényesüléséhez, amelyeket már a szocialista országok 1966. évi Bukaresti Nyilatkozata is meghirdetett.

Az „új európai alapozás“ fordulatot jelez nemcsak e földrész, hanem az egész világ sorsában. Harmincöt különböző társadalmi rendszerű, más-más katonai szövetségekhez tartozó vagy katonai szövetségeken kívül álló, különféle nagyságrendű és gazdasági fejlettségű állam a második világháború után első ízben egybegyűlt külügyminiszterei — a döntő nemzetközi kontextus jegyében — most már ilyen, a földrész közvetlen érdekein is jóval túlmutató cél megközelítésére vállalkozhatnak, mert megenyhült a világpolitika éghajlata, s Európa ismét földrajzi és történelmi entitásként folytathatja közös civilizatórikus és kulturális hagyományainak ápolását és továbbfejlesztését, a megosztottságok, feszültségek, bizonytalanságok okainak és okozatainak a felszámolásával.

Románia joggal vallhatja a nemzetközi szószeiken: azok a nyilatkozatok, nemzetközi szerződések, amelyeket más államokkal aláírt, kifejezői az új nemzetközi kapcsolatok demokratikus elveinek, s elismerten hozzájárultak ahhoz is, hogy a valóban korszerű princípiumok hathatósan érvényesüljenek az Európa-közi kapcsolatokban.

Hazánk külpolitikája Európát földrajzi, politikai és gazdasági egységként értékeli: „a kultúra és a civilizáció hagyományai által egységbe fogott államokként, amelyeknek történelmi tapasztalata egységben van.“ Közel harminc esztendeje nem volt háború Európában, azonban a második világháború és a hidegháború maradványai még mindig nem csupán a múlt rossz emlékei. Ezért is hangsúlyozta külügyminiszterünk helsinki beszédében: Európa ellentétes katonai tömbökre való megosztása, óriási fegyverkészletek felhalmozása, idegen csapatok és katonai támaszpontok jelenléte, a megkülönböztetések, a népek együttműködésének útjába állított mesterséges sorompók összeegyeztethetetlenek az európai biztonsággal, s itt az ideje, hogy az európai népek véget vessenek ennek a helyzetnek.

Nem tartozik a diplomácia kulisszatitkai közé, hogy az európai biztonság egyik lényeges előfeltétele az európai katonai kötelezettségek csökkentése (az általános leszerelés részeként), a fegyveres erők csökkentése Közép-Európában, illetve más övezetekben is, így például a hazánk szempontjából kiemelkedő fontosságú Balkánon. Béke-stratégiánk programja az adottságok logikájából származtatott sorrendben jelzi a prioritásokat (az esetleges rész- és átmeneti intézkedések hasznosságának az elismerésével): a más államok területén állomásozó idegen csapatok létszámának csökkentése és végül nemzeti határok mögé való visszavonása; a más államok területén levő katonai támaszpontok felszámolása; lemondás a hadgyakorlatokról, az erődemonstrációról, a csapatösszevonásokról más államok határainál; a katonai költségvetések csökkentése, kezdve a nagy, erősen felfegyverzett államok költségvetésével, és a fegyverkezési hajszá megszüntetése; fokozatos rátérés a nemzeti hadseregek állományának és fegyverzetének csökkentésére; atommentes övezetek létrehozása Európa különböző részein és a nukleáris hatalmaknak az a kötelezettség-vállalása, hogy nem használnak ilyen fegyvert az ilyen fegyverrel nem rendelkező és azt nem gyártó államok ellen; a feltételek előkészítése a katonai tömbök megszüntetésére, és végül e tömbök felszámolása.

A közép-európai fegyveres erők csökkentését célzó bécsi tárgyalások azoknak a diplomáciai törekvéseknek a sorába tartoznak, amelyek az európai biztonsági értekezlet szakaszaival időbeli és lényegbeli párhuzamban folytatódnak. Hosszas tárgyalások után október végére, tehát a biztonsági értekezlet második szakaszának megnyitása utáni időpontra halasztották el a bécsi értekezlet — most már feltehetőleg — érdembeli munkálatainak a megkezdését. Ezzel kapcsolatban emlékeztetünk arra a *Lumeában* (1973. 29.) közölt nyilatkozatra, amelyben Virgil Constantinescu, hazánk képviselője e tárgyalásokon az európai biztonság politikai és katonai vetületeinek összefüggéseiről szolt.

Minthogy a bécsi tárgyalások Európa egy bizonyos térségével foglalkoznak, Románia képviselője kijelentette, hogy hazánk nem írja alá az említett zónával kapcsolatos esetleges egyezményeket. Ugyanakkor azonban jelezte: Bécsben meg egyezés jött létre arra vonatkozólag, hogy a tárgyalásokon résztvevő minden állam — tárgyalási státusától függetlenül — jogosult álláspontja kifejtésére és javaslatok előterjesztésére. Elengedhetetlenül szükséges, hogy ez a jog hatályossá váljék, s hatályossága gyakorlati biztosítéka legyen annak a keretnek a megteremtésére, amelyben a tárgyaláson részt vevő államok mindegyike valószínűleg hozzájárulhat a legmegfelelőbb megoldások kidolgozásához. A várható egyezmények tényleges érvényességének kritériuma megkívánja, hogy semmiképpen se érintsék egyetlen európai vagy a Föld bármely más térségében levő állam érdekeit és biztonságát, tehát az egyezményeknek tükrözniük kell mind a résztvevő, mind a részt nem vevő államok jóváhagyó egyetértését. A további diplomáciai teendőkre, Románia építő jellegű szándékaira utalva, hazánk képviselője érintett bizonyos kérdéses jelenségeket is: némi aggályra adhat okot, hogy az előkészítő érintkezésvételek, előzetes bécsi tárgyalások időszakában olyan irányzatok is érvényesültek, amelyek fontos kérdések megvitatását szűkebb csoportokban igyekeztek lebonyolítani, más küldöttségek álláspontjának és véleményének tudomásul nem vételével. A román küldöttség határozottan állást foglalt az elfogadott ügyrendi szabályzat maradéktalan tiszteletben tartása mellett, hogy — státútumától függetlenül — minden résztvevő állam kifejthesse álláspontját, s a munkacsoportok nyitva álljanak minden érdekelt küldöttség előtt.

Az előtérben álló helsinki értekezletre visszatérve: a tanácskozások minden fázisában érvényesült és érvényesül küldöttségünk törekvése a biztonság fogalma fontos összetevőjének kidomborítására — az európai államok közötti gazdasági, politikai, kulturális és más természetű együttműködés fokozásának az előmozdítására. „A román kormány meg van győződve arról — mondotta George Macovescu külügyminiszter —, hogy az a szerep, amelyet a kultúra, a nevelés, a tájékoztatás betölt a mai társadalom fejlődésében, nagy súlyt kölcsönöz az ezeken a területeken folyó együttműködésnek és emberi kapcsolatoknak az európai béke és biztonság megszilárdításának szentelt erőfeszítésekben. A népek szellemi értékei fokozottabb körforgásának olyan légkörben kell végbemennie, amely minden nemzet számára lehetővé teszi, hogy teljes mértékben fejleszthesse alkotó géniuszát, gyarapítva saját nemzeti kultúrájának kincsesárát, s ezzel gazdagítva az európai és az egyetemes civilizáció értékeit. A népek szellemi alkotásainak csakúgy, mint ez irányú együttműködésüknek azt a célt kell szolgálnia, hogy az emberek tudatában, s főként az ifjúság soraiban ápolja a humanizmus, a haladás és a béke eszményeit. Egy ilyen irányzat egyúttal feltételezi az államok egybehangolt akcióit azért, hogy elvessék és leküzdjék a militarizmus és az erőszak eszméit, a sovinszta és rasszista felfogásokat, a békének és az enyhülésnek, az emberiség haladásának ellentmondó bármilyen megnyilvánulásokat.“

Az óhajtott teljes siker perspektívája a józanul mérlegelő kommentátorokat feljogosítja annak a reménynek a megfogalmazására, hogy a harmadik szakaszra is sor kerülhet még az idén, mégpedig magas szinten.

Az összes államok jogegyenlősége, tekintet nélkül társadalmi rendszerükre, nagyságukra, földrajzi helyzetükre, katonai szövetségekhez való tartozásukra vagy nem tartozásukra; minden állam szabad létezéshez, függetlenséghez és szuverenitáshoz való jogának a tiszteletben tartása; az államok belügyeibe való be nem avatkozás, semmilyen formában és semmilyen indokkal, semmilyen körülmények között; a határok sérthetlensége és a területi integritás; az erőszak vagy az erőszakkal való fenyegetőzés, a presszió és a megfélemlítés módszereinek a mellőzése az államközi kapcsolatokban; a nézeteltérések csakis tárgyalásos úton történő rendezése, hogy politikai, békés megoldást találjanak minden körülmények között; a kölcsönös előnyök az államok közötti, különféle területeken való együttműködésben, szem előtt tartva a fejlődésben levő országok erőfeszítéseinek a támogatását — íme, a magasabb rendű európai viszonyok elvi alapjai.

A magánélet büntetőjogi védelmének kérdései

Az ember akkor hasznos tagja a társadalomnak, ha módjában áll személyiségét kibontakoztatni, ha teljes individualitását, azaz valóban önmagát integrálhatja a közösségbe. Egyén és közösség ilyen egységéhez azonban csak a szocialista társadalomban érhetnek meg a feltételek, s a szocializmus kiteljesedése történelmi időszakában a társadalom építésének központi feladata éppen e feltételek megteremtése kell hogy legyen. Ez a szocializmus emberközpontúságából következik. De egyébként is, a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom alapja nemcsak a sokoldalúan fejlett termelési bázis, hanem a személyiségét sokoldalúan fejlesztő ember is; sőt, az előbbi ez utóbiban éri el célját és értelmét, de folyamatos dinamikájának biztosítékát is.

Ez az indítéka és alapja annak a különös figyelemnek, amellyel a marxizmus teoretikusai s a munkáspártok gyakorlati politikusai a személyiségproblematika felé fordultak és fordulnak. E kérdéskör fontosságának felismerése vezeti a marxista jogászt is akkor, amikor a személyiség védelmére vonatkozó minden jogalkotásra felfigyel, amikor a szocialista államok jogászai részt vesznek olyan nemzetközi fórumok munkálataiban, amelyeknek tárgya e kérdéskörbe vág, jöllehet a szocialista társadalmon belül igen-igen sok vonatkozásban a személyiség védelmének kérdése alapvetően más feltételek között vetődik fel és oldódik meg, mint a mai polgári társadalmakban.

Egyén és társadalom egymást feltételező olyan egység, amelynek egymáshoz való viszonyát ősidőktől fogva a közhatalom kikényszeríthető, tehát jogi normákkal határozza meg. A személyiség védelme, önkifejlésének biztosítéka ily módon kerül a jogi szférába. Az embernek az élethez, testi épséghez, erkölcsi érintetlenséghez való jogát már a rabszolgatartó társadalmak óta büntető jogszabály védi, s a büntetőjog az otthonnak, a lakásnak mint a magánélet színterének is védelmet biztosít. A libe-